močni burji prav do tal porušila. Naše začudenje je umljivo, zakaj zdela se nam je trdna ta stavba — stara Avstrija. Ni malo ljudi, ki si želijo — nenaklonjeni vsakemu napredku — naj bi stala še stara hiša. Maice bi bilo treba popravka pri strehi, zaplankati stene, in za silo bi se zopet gnezdilo v njej. A priroda kaznuje vsako povrsnost, in sedaj bo stalo na mestu razvalin dokaj novih stavb. Mi imamo lisno pravico do ene stavbe, do vsega poslopja z vsemi pritiklinami, do lastne drzave, neodvisne in nikomur podrejene! Mi vemo, da država, ta naš iskreno ljubljeni dom še ni urejena. Stavba sicer stoji, a notranja uprava še ni popolna. Ko bi bili prevzeli vso upravo po razrušeni Avstriji, bi bil nemara začetek lažji, a to ne gre. Zavedati se moramo, da nam je treba drugega dela, dela na široki podlagi, delavci morajo imeti široko obzorje, slog mora biti zasnovan soliden na širokih, globokih in visokih podstavkih. Tako dela tudi priroda. Delavci se moramo zavedati, da smo stopili iz tesnih spon malenkostnih stremljenj vun na plan, na svobodno ravan, med vrsto svetovnih držav. Bolj ko se bomo tega zavedali, tem solidnejše bo naše delo, tem zrelejši postane naš rod. Imamo sicer dovolj tudi majhnih temnih ljudi, ki bi rac sedaj ob tem trudapolnem zidarskem delu delali ovire, ki z malenkostnim ponosom, trkajoč na svoje prsi, trdijo glasno kričoč tem glasneje — čim je njih obzorje omejenejše, da so republikanci, ne vedoč, da pravo republikansko prepričanje ne prihaja samo zaradi poloma države, ampak iz resničnega, notranjega preobrata celih širokih ljudskih mas. Ti ljudje, ki nam pulijo iz rok metlo, češ, za naše delo je treba kurjega peresa; ti ljudje, ki zahtevajo za svoje delo plačo kot poteč se delavec, se bodo odstranili! Pozabiti moramo itak mnogo, premnogo, kar je bilo — a kar je realna sedanjost, to ostane trdno v merilo zasluženi plači. Niti sence onih razmer iz prosule, priženjene in razvladane države ne bomo več pustili, zakaj le na čistih tleh se opravlja čedno delo, le s pozitivnim delom se po jasnem načrtu država postavi, utrdi, razcvita in ohrani. Kdor se pozitivnemu delu protivi, naj dobi tudi primerno plačilo, kdor pri podstavitvi hiše ne pomaga, na ostane tudi samo najemnik. Kdo bo pa iskal v takšnih slučajih krivico, naj vzame polno mero krivic, ki so se godile slov. koroškemu učiteljstvu. Oprostite, ako sem zašel tudi še na to postransko pot, dolžan sem bil to vsem svojim ožjim tovarišem, izreči tukaj naš »credo«.

Razmere, ki vladajo sedaj na našem šolskem polju in sploh na gospodarskem in kulturnem polju našega koroškega prebivalstva, so dokaj žalostne. Vojna je zapustila vse najznačilnejše slabe posledice in ne ene dobre, ako izvzamemo postanek novih držav. Siromašni sloji so postali še bolj siromašni, tako da niti obleke šolarji ne morejo dobiti, niti nimajo dovolj živil, da bi mogli pošiljati redno ali pa sploh otroke v šolo. Na drugi strani pa zopet vidimo splošno antipatijo do rednega obiska šole, do šole sploh. Vse trdne vere v veliko veljavo šole po vojni so se navidezno razblinile. Odrasla mladina je postala sirova in ne kaže drugega zanimanja kot za zabavo in pretep. Vse prejšnje obljube so bile prazne. Kako je prišlo do tega, ne bomo preiskovali, zadostuje, ako konstatujemo nazadek 60 let.

Važno za vpokojence, vdove in sirote.

Da more višji šolski svet v Ljubljani odmeriti tistim učiteljem (učiteljicam), ki so bili vpokojeni do 31. grudna 1918, zvišane pokojnine v smislu naredbe celokupne deželne vlade z dne 14. svečna 1919, št. 361 Uradnega lista, ter vdovam in sirotam po učiteljih vdovnine in vzgojevalnine, se poživljajo vpokojeni učitelji, vdove in varuhi mladoletnih otrok učiteljev, ki so služili v šolskih okrajih bivše vojvodine Kranjske in Štajerske, da vpošljejo naravnost na višji šolski svet v Ljubljani do vstetega 15. malega travna 1919 potrebne podatke in službene dokumente, in sicer:

a) vpokojeni učitelji dekret, ki se jim je z njimi odmerila pokojnina in, če bi teg. več ne imeli, službene dokumente, iz katerih bo razvidno, koliko službenih let so imeli, ko so stopili v pokoj;

b) vdove in varuhi pa dekret, ki so se z njimi prisodile vdovnina in vzgojevalnine, in službene dokumente umrlega učitelja (soproga in očeta).

Ako bi ne imeli več teh dokumentov, naj napovedo, koliko službenih let je imel umrli soprog, ko je preminul ali ko je bil vpokojen.

Vpokojenci, vdove učiteljev in varuhi učiteljskih sirot goriških šolskih okrajev naj pošljejo morebitne dodatke k svojim prijavam, ki se že nahajajo na višjem šolskem svetu.

Vpokojenci, vdove in varuhi učiteljskih sirot iz bivše vojvodine Koroške pa naj vpošljejo do 10. malega travna 1919 vloge, podatke in službene dokumente šolskemu komisariatu v Velikovcu, ki bo skrbel, da dospejo zanesljivo višjemu šolskemu svetu v Ljubljano!

F. H.:

Preustrojitev šolskih knjižnic.

Pod tem naslovom je objavil tovariš Hren uvaževanja vreden članek. Točke, ki se jih ne bom dotaknil, so mi vse po volji. Nasvetoval bi, naj stalni odbor za mladinsko književnost, ki ga nasvetuje tov. Hren, najpoprej pregleda vso našo, ne mladini namenjeno književnost in izbere vse sestavke, ki jih more brez škode citati tudi naša šolska mladina. Težko, menda najtežje je pisatelju pisati za mladino. Nehote mu pride kaj, kar mladini ne prija. Skoro ob vsaki knjigi, napisani za mladino, sem občutil, da ji ne prija. Vse drugačno zanimanje pa so očitovali otroci, ki so čitali knjigo, spisano brez namena za to ali ono starost. Tako dobimo lahko prav kmalu lepo število knjig za mladino, ki jih bodo tudi starši in odrasli bratje ter sestre čitali. In to je tudi nekaj. Naši pisatelji bodo ljubi spremljevalci našega naroda, kar je sploh njih najsrčnejša želja. Stalni odbor pa naj začne z objavo spisov onih pisateljev, ki so znani preprostemu ljudstvu. To je potrebno, da se začno odrasli za mladinske knjige zanimati. Za nadaljnje zanimanje naj poskrbi enotna zunanja oblika knjig. Ta naj bo preprosta, prikupna. Knjige naj bodo vezane.

Med knjigami starih pisateljev naj izhajajo tudi knjige, ki jih predlagajo pisatelji v rokopisu. Pa ne prekmalu! Stalni odbor pa bodi strog sodnik. Boljša zamera pri pisatelju kot pri mladini!

Odbor naj določi stopnjo, za katero je knjiga namenjena, a ne na knjigi sami, temveč v posebnem dopisu, da učitelju, če mu primanjkuje časa, knjiga ne leži predolgo na mizi ali v omari, temveč jo more kar poslati v svet, v knjigi sami pa zato ne, ker taka označba preveč diši po »knjigah za mladino.«

Srbohrvaščina.

Naslednje vrstice imajo le namen, da zbude med učiteljstvom nekoliko več zanimanja glede srbohrvaščine; provzročile bi rade polemiko zaradi poučevanja tega jezika na narodnih šolah. Dosedaj se je v tem oziru bore malo zgodilo: Imamo odlok višjega šolskega sveta, da se po šestrazrednicah lahko poučuje srbohrvaščina, imamo po vsej Sloveniji nekoliko tečajev za učiteljstvo, in slišali smo nasvet, da bi bi bilo za učitelja, ki namerava poučevati srbohrvaščino, najbolje, če napravi potovnaje v Bosno, oziroma Srbijo.

Poučevanje srbohrvaščine v ljudski šoli smatram za eno najaktualnejših in najbolj perečih vprašanj. Naša stanovska zavednost zahteva, da preciziramo natanko svoje stališče napram temu vprašanju, sicer nas prehiti zopet kak odlok, kakor je bil onl glede nemščine. Naslednje vrste so gotovo pomanjkljive, mogoče napačne, a dosegle bodo svoj namen: ako provzročijo debato, oziroma polemiko. Iz tega vzroka navajam kar vprašanja in kot odgovor svoja subjektivna mnenja. Kdor misli drugače, se naj gotovo oglasi!

1. Ali sodi srbohrvaščina v ljudsko šolo?

Da, in sicer v vsako, bodisi enorazrednico ali šestrazrednico. Utemeljevanje tega odgovora ni težko. Vzemimo najprej formalno stran odgovora! Naša država je izgrajena na aksiomu, da smo Srbi, Hrvati in Slovenci en narod. To je tista točka, okrog katere se pravzaprav vrti tudi vsa politika; slep in gluh bi moral biti, kdor ne bi spoznal, da je premisa, ker smo SHS en narod in da moramo zato imeti enotno, centralistično urejeno državo, za precejšen del našega naroda nerazumljiva. Ker so bili posamezni deli našega enotnega naroda tisoč let razcepljeni in zasužnjeni, je umljivo, da moramo, recimo, Slovence šele privesti do spoznanja, da si nismo s Srbi le v najbližjem sorodstvu, temveč da smo res eno z njimi. Od njih nas loči le pismeni jezik. Bolj značilen ko izraz »troimenski narod« je »dvoknjiževni narod«. Kdo je konsekventen in dovolj logično misli, mora torej priti do zaključka: Ker smo en narod, a imamo, žal, dva književna jezika, se moramo pač obema priučiti. In to v prvi vrsti mi Slovenci, ker je naš književni jezik le zastopnik majhnega dela celotnega naroda. Po mojem trdnem prepričanju se le oni Slovenec v globini svojega srca zaveda, da smo en narod, ki je ali bival med Srbohrvati ali pa se priučil temu književnemu jeziku. Če torej gledamo na gornje vprašanje s tega vidika, moramo priti do zaključka, da sodi srbohrvaščina v ljudsko šolo. — Do istega zaključka pridemo, če si ogledamo materialno, torej praktično stran zadeve. Naš človek bo dobil neštetokrat v roke srbohrvatski časopis, knjigo, pismo, razglas itd. Kdor se je učil srbohrvaščine, mi bo priznal, da je pri učenju le začetek težak. Naloga ljudske šole bo v prvi vrsti, da pomaga posamezniku preko tega začetka.

2. Kaj je učni smoter pouka srbohrvaščine v slovenskih narodnih šolah?

Narodna šola usposobi vsakogar, da lahko čita brez težave in z razumevanjem srbohrvatsko pisane knjige v latinici. Učenec dobi nekaj vaje v čitanju tiskane cirilice in na višje organiziranih šolah eventualno v pisanju in čitanju pisane cirilice. Pouk slovnice bodi omejen na najpotrebnejše.

Marsikdo bo sedaj zaklical: Oho, kaj pa z govorjenjem srbohrvaščine? Seveda, o tem vprašanju se dá debatirati. Moje nemerodajno mnenje je to: Velikanski razloček je, napisan ali izgovorjen stavek razumeti ali sam pravilen stavek tvoriti. Govorjenje moramo pač prepustiti višjim narodnim in srednjim šolam, dočim se sami moramo zadovoljiti z razumevanjem. — Sedaj še nekaj o cirilici. Ker smo sosedi Hrvatov, pridejo za nas v poštev skoraj izključno z latinico pisane knjige. Ker pa bo obratno vpliv cirilice v naši kraljevini precej velik in ker ravno ni jako težavno se je naučiti, bomo učence seznanili tudi z njo. Vendar sem mnenja, da ravno učenja cirilice ne kaže pretiravati.

3. Učna pot.

Sedaj smo po mojem mnenju pri najbolj kočljivi točki. Kako hočemo poučevati srbohrvaščino, ko pa jo učiteljstvo še samo ne zna? Tečaji za srbohrvaščino? Ti bi sicer bili jako dobri, a če bomo čakali na nje, potem sem uverjen, da narodna šola tekom prihodnjih petih let še ne bo poznala srbohrvaščine. Torej čakati? Absolutno nemogoče in nedopustno. Izhodišče iz te zagate bi bilo približno naslednje: Enemu ali večim dobrim poznavalcem srbohrvaščine, ki so obenem dobri metodiki, se poveri sestava »Srbohrvatske čitanke za slovenske narodne šole«. (Človek misli pri tem nehote na dr. Ilešiča; all ima čas, je seveda drugo vprašanje.) Knjiga bi obsegala kakih 200 strani in bi vsebovala krajše in daljše povesti in berila, ki bi se deloma lahko kar prevzela iz dobrih hrvatskih čitank. (Jako izvrstne se mi zde Nazorjeve za Istro.) Čitanka bi bila sestavljena na principu samopoučevanja. Prvo berilo bi bilo popolnoma lahko, brez Slovencu nerazumljivih besed in oblik. Naslednja berila bi polagoma postajala težja. Razumljivo, da imajo vse dvomljive besede naglas. Paralelno s čitanjem beril gre pouk slovnice, ki se naslanja vedno na že znane stavke. Ko se je predelalo kakih 6 do 10 beril, bi priporočal, kar naenkrat z strani srbohrvatskih besed, ki se jako pogosto rabijo, a so od slovenskih popolnoma različne, n. pr. zar = ali, golem = velik, naime = namreč, napokon = naslednje, netom = komaj itd. Iz lastne skušnje vem, da nam take besede najbolj otežkočijo razumevanje kakega stavka. Vsak učitelj pa tudi pozna eminenten spomin ljudskošolske dece. Da se precejšnjo porcijo takih vokablov igraje naučijo, mi ne bo nihče oporekal. Ko smo še predelali aorist in imperfekt, sklanjali nekaj samostalnikov, potem pa lahko rečemo — hop!«, zakaj preskočili smo najširši jarek, ki loči naš književni jezik od srbohrvaškega. V zadnjem delu pride tiskana in pisana azbuka in več beril v tiskani ali pisani cirilici.

Predstavljajmo si, da ima večina šolarjev na najvišji stopnji tako berilo pred seboj. Kje je učitelj, ki bi še zahteval kak specialen kurz, preden si upa začeti s poučevanjem? Ni mu ga treba in četudi dosedaj ni imel v rokah niti ene hrvatske knjige. Izmed učencev mora samo biti sam najpridnejši učenec. In šlo bi. Moralo bi iti.

V katerem šolskem letu naj začnemo in koliko tedenskih ur bomo porabili? To je dvoje vprašanj, ki jima je sedaj težko odgovoriti, ker tozadevno nimamo izkušenj. Vendar mislim, če vzamemo 6., 7., in 8. šolsko leto, da nam zadostuje ena ura na teden. To uro vzamemo slovenščini, ki ji to nikakor ne bo v škodo, temveč le v korist.

Sedaj pridemo k zadnjemu in momentano tudi najbolj važnemu vprašanju, kako kolikor mogoče hitro dobiti take čitanke. Ali ima naša država toliko papirja, da lahko natisnejo zadostno število izvodov? Čeravno vem, da je glede papirja precej trda, vendar dvomim, da se ob dobri volji ne bi moglo preskrbeti zahtevanega kvantuma papirja.

Če merodajni faktorji vzamejo to velevažno vprašanje takoj v pretres in se začne nemudoma z delom, potem lahko začnemo že začetkom prihodnjega šolskega leta na vseh narodnih šolah s čitanjem srbohrvaščine.

Rudolf Rakuša.

Iz naše organizacije.

Skupne zadeve.

Darila za Učiteljski konvikt: Tov. Jos. Tscherne iz Kočevske reke K 5; tov. Fran Rant iz Radeč pri Zidanem mostu K 2.33; Martin Svetè iz Ljubljane K 5; tov. Schiffrer Egidij iz Jesenic K 13.77; tov Pavšič Anton iz Kostanjevice K 2; Jože Uršič iz Čateža ob Savi K 22; učiteljska zbora v Trbovljah namesto venca na grob sestre tovariša Jos Velkavrha K 12; tov. Ignacij Supan iz Brežic K 20; tov. Jos. Stritar iz St. Vida pri Grobelnem K 10; Učiteljska gospodarska in kreditna zadruga v Celju K 27. — Živeli darovalci!

Društvene vesti.

+ **Kozjansko učiteljsko društvo.** Za učiteljski podporni sklad Zveze štaj. učiteljev in učiteljic sta še naknadno prispevala Gradišnik Anton, nadučitelj, 45 K, in Gradišnikova Viktorija, učiteljica, oba v Polju, 26 K 28 v, torej skupaj 71 K 28 v. Prej izkazanih 678 K 86 v in sedaj 71 K 28 v je skupaj: 750 K 14 v. — M. Grmovšek, t. č. preds.

+ **Učiteljsko društvo za celjski okraj.** Za Zvezin sklad sta nadalje plačala tovariša Culk Leopold 8 K in Zagažen Ivan 8 K; z že izkazanimi K 1043:11 je tedaj skupaj 1059 K 11 h. — Franc Brinar.

+ **Podjunski krožek koroškega deželnega učiteljskega društva** se je ustanovil dne 19. svečna v Pliberku.

Vabilu sklicatelja tov. nadučitelja Pet. Močnika se je odzvalo 40 tovarišev in tovarišic. Prvo pot so imeli koroški tovariši priliko pozdraviti tov. in tovarišice iz Primorske, Kranjske in Štajerske, ki so prihiteli iz narodnega idealizma na pomoč koroškim bratom, da pomagajo orati narodno ledino na Koroškem, kjer je bil nemški terorizem najhujši in je zatorej danes preobrat največji. Še čaka velik del Koroške narodnega odrešenja. Z zadovoljstvom ugotavlja, da plapola narodna trobojnica raz pliberško šolo, kjer se je še pred par meseci potujčevala naša deca in kjer je poslovala »Südmarkina« knjižnica.

Tov. Doberšek je v globoko zasnovanem govoru obračunal s starim sistemom, obračunal tudi z duhom tesnosrčnega lažiliberalizma, ki je vladal v vrstah nemškega in nemškutarskega učiteljstva in pričal o njegovi duševni plitvosti. V duhu prave svobode, ki se javlja najbolj v strpnosti napram drugomislečim, hočemo vzgajati novi zarod, zarod zaveden in ponosen. Podal je široko idejno osnovo za bodoče delovanje učiteljstva, ki mora postati iniciator, voditelj in duša vsega kulturnega in gospodarskega napredka v narodu. Poudarjal je pri tem potrebo vzajemnega delovanja z drugimi vzgojnimi činitelji, ki pa mora biti zgrajeno na absolutni medsebojni odkritosrčnosti. Lepe misli je podal v lepi obliki, vredne, da se ponatisnejo in otmejo pozabnosti.*

V debati je nadzornik tov. Mencin podčrtal nekatere misli predavatelja, a tudi izrazil gotove pomisleke proti preširokemu delokrogu stanovskih organizacij. Tudi on si želi učitelja, stoječega v središču vsega gospodarskega in kulturnega življenja narodnega, a zdi se mu umestneje, da se za izvenstanovsko delovanje učiteljevo ustanovijo posebne organizacije. V interesu neodvisnosti učiteljskega stanu je, da se ustanovi izvunstrankarska stanovska organizacija, ki združuje vse učiteljstvo brez razlike mišljenja in se zato omeji na zastopstvo tistih interesov, ki so res vsem skupni. Iz tega razloga je zato, da se izločijo iz stanovskega programa vsa vprašanja, ki utegnejo zanesti načelne spore v našo organizacijo, to so zlasti vprašanja izrazito kulturnega značaja, ki ne pripuščajo kompromisov.

Razpravljalo se je še o raznih stanovskih zadevah. Zborovalci so se izrekli odločno proti onemu paragrafu v obstoječem šolskem zakonu, ki dopušča premeščenje definitivnih učiteljev »iz službenih razlogov«, ker odpira ta paragraf na stežaj duri samovoljnosti šolskih oblasti. Od naše centralne organizacije pričakujejo, da prepreči v novem šolskem zakonu vsako tako določilo.

Tov. nadzornik Mencin pojasnjuje, da so vsa premeščenja, ki so se v zadnjem času izvršila, le provizoričnega značaja, da se bodo mesta, ko nastopijo urejene razmere, razpisala, in da bo merodajna pri definitivnem nameščenju zgolj le kvalifikacija. Protekcije v Jugoslaviji ne sme biti in je tudi ne bo.

Sklenile so se resolucije, v katerih se pozivlja vlada, da se odmerijo učiteljem, premeščenim na Koroško, preselilni troški, kakor državnim uradnikom in da se jim kakor le-tem prizna obmejna doklada. Prehranjevalne in stanovanjske razmere so zaradi številnega vojaštva neugodne; ne gre zahtevati od učiteljev, da bi mimo drugih žrtev še trpeli gmotno škodo zaradi preselitve na Koroško.